

Actualisering clusters Innovatieplatform Twente

3 september 2010

Inhoudsopgave

- 1. Achtergrond**
- 2. Naar een nieuw beleidskader**
- 3. Uitgangspunten uit 2005 blijven van kracht**
- 4. Clusters in Twente**
- 5. Focus op twee technologiegebieden**
- 6. Toepassingsgebieden**
- 7. Fysieke brandpunten voor innovatie**
- 8. Ondernemende cultuur**
- 9. Instrumenten**
- 10. Monitoring van resultaten**
- 11. Conclusie**

Annex 1. Relatieve aanwezigheid van de landelijke sleutelgebieden in de regio

1. Achtergrond

Op 23 november 2005 werd door een brede regionale afvaardiging van het bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen de onderdelen vastgesteld van de Twentse Innovatieroute. Deze werd daarna op 7 december in Maarssen officieel aangeboden aan premier Balkenende in zijn functie als voorzitter van het landelijke Innovatieplatform. De Innovatieroute was voorbereid in drie zogenaamde ´tafels´ (Ondernemers, Overheid, Onderwijs & Onderzoek), die de visie gaven vanuit de verschillende bloedgroepen van het Innovatieplatform Twente. Als basis werden ook een aantal korte onderzoeken gebruikt, waaronder een quick scan naar kansrijke clusters door Deloitte en een Europese benchmark van Gert-Jan Hospers van de Universiteit Twente. Uiteindelijk is gekozen voor de strategie om innovatieprojecten te bundelen rond een vijftal clusters, namelijk Materialen & High Tech Systemen, Gezondheid & Technologie, Bouw, Voeding en Veiligheidstechnologie. Deze projecten werden geflankeerd door ondersteunende initiatieven om high ondernemerschap te stimuleren. Op 23 november 2005 werd ook door de betrokken overheden de beslissing genomen om 100 miljoen Euro in de Innovatieroute te investeren op voorwaarde van een vergelijkbare bijdrage van bedrijven en instellingen. Bij de gedetailleerde uitwerking van de projecten is in 2006 als belangrijkste succesindicator de doelstelling van het creëren en behouden van 12.000 arbeidsplaatsen opgenomen.

Eind dit jaar is het dus 5 jaar geleden dat de beslissing tot de oprichting van het IPT is genomen. In de ´Notitie IPT in de midterm´ heeft de Stuurgroep van het IPT onder andere besloten tot actualisering van het clusterbeleid. Het lectoraat Regionale Ontwikkeling van Saxion is gevraagd om een voorstel voor actualisering uit te werken. De actualisering is relevant om de volgende redenen:

- implementeren van de leerervaringen van de eerste fase van de Twentse Innovatieroute en het regionale innovatiebeleid in Oost-Nederland;
- nieuwe uitdagingen door crisis;
- technologische ontwikkelingen;
- nieuwe wereldwijde marktkansen;
- aansluiting bij de nieuwe nationale en regionale innovatieagenda.

In de nota wordt alleen inhoudelijk gekeken naar de activiteiten van het Innovatieplatform Twente en **niet** naar organisatorische en financiële aspecten.

2. Naar een nieuw beleidskader

Het ministerie van Economische Zaken heeft samen met het bedrijfsleven, kennisinstellingen en regionale overheden in 2006 een vijfjarig programma geformuleerd: Pieken in Oost-Nederland: Werk maken van kennis. In het programma staat de doelstelling waarop Rijk en regio zich op richten. Dit is het realiseren van een significante toename van de bedrijfsinvesteringen en toegevoegde waarde op het terrein van de drie bijzondere kennisconcentraties in Oost-Nederland: Food & Nutrition, Health en Technology. De kern van de uitdaging is de zogenaamde Oost-Nederlandse kennisparadox. De regio is uitstekend in het ontwikkelen van kennis, maar nog niet voldoende in staat deze kennis om te zetten in nieuwe producten, diensten en bedrijvigheid, die leidt tot meer omzet en werkgelegenheid. De rode draad is ´de gezonde mens´, waarmee de regio tot uitdrukking brengt dat innovatie

ook tot maatschappelijke valorisatie moet leiden. De Twentse Innovatieroute is vooral de invulling van het onderdeel 'Technology'.

We bevinden ons nu in de overgangperiode naar een nieuw beleidskader voor zowel het nationale als regionale innovatiebeleid. Landelijk is het Innovatieplatform omgedoopt tot KIA (KennisInvesteringsAgenda) met Rinnooy Kan als interim voorzitter. Het KIA heeft inmiddels een programma tot 2015 gepresenteerd. Daadwerkelijke implementatie hangt af van het regeerakkoord. De onderdelen van het KIA zijn 'een topdocent voor elke onderwijsdeelnemer', 'meer maatwerk in het onderwijs', 'een leergieriger cultuur', 'sterkere toppen in onderzoek en innovatie' en 'meer innovatieve bedrijven'. Het IPT speelt in op de laatste twee thema's. Het Rijk heeft ook de landelijke sleutelgebieden geëvalueerd. Het voor Twente belangrijke onderdeel 'High Tech Systems & Materialen' werd gunstig beoordeeld. Voorgesteld wordt om de sleutelgebieden aanpak voort te zetten, maar met een meer kritische benadering. "Je bent geen sleutelgebied voor de eeuwigheid", zegt Ad Scheepbouwer voorzitter van de commissie, "wie sterk en krachtig bezig is hoeft op een gegeven moment die status niet te behouden dan moet je oog hebben voor nieuwe opkomende gebieden". De commissie ziet enkele nieuwe kansrijke sectoren zich ontwikkelen, bijvoorbeeld duurzame energie, en beveelt aan die in 2010 een kans te geven zich te kandideren als Sleutelgebied.

Het huidige Pieken in de Delta programma voor Oost-Nederland loopt af in 2010 en de discussie over en de lobby voor een nieuwe fase is gaande. De Provincies hebben het huidige innovatiebeleid laten evalueren door het bureau Scienceworks in Den Haag. De provincies Gelderland en Overijssel moeten nog beslissen, welke adviezen uit het rapport van Scienceworks worden overgenomen voor het toekomstige regionale innovatiebeleid. Binnen de regio Twente werkt de Taskforce Economie aan een nieuwe strategische visie voor het Economisch beleid van Twente tot 2020. Eén van de vier onderdelen van het programma is de realisatie van de kenniseconomie. De actualisering van de clusters zal als input dienen voor dit onderdeel van deze nieuwe strategische visie. Voor de actualisering van het clusterbeleid zijn de volgende rapporten en studies gebruikt:

- Expert studie naar het innovatiebeleid van de provincies Gelderland en Overijssel in het kader van de Herijking van het Sociaal Economisch Beleid, Scienceworks Den Haag, 2010.
- Kennis- en innovatieagenda 2011-2020, KIA overgangsbestuur, Den Haag, 2010.
- Voortgang Sleutelgebieden en tussentijdse evaluatie Sleutelgebieden-aanpak, Innovatieplatform, Den Haag, 2009.
- Pieken in Oost-Nederland 2010: Werk maken van kennis, Ministerie Economische Zaken, programmacommissie Oost-Nederland, Den Haag, 2010.
- De ruimtelijke structuur van de clusters van nationaal belang, Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag, 2010.
- Notitie IPT in de midterm, Innovatieplatform Twente, Enschede, 2009.
- Innovatie & Business in Oost-Nederland, High Tech Systemen & High Tech Materialen, Oost NV, Arnhem, 2010.
- Nederland 2020: terug in de top 5, Innovatieplatform, Den Haag, 2010.

3. Uitgangspunten uit 2005 blijven van kracht:

Uitgangspunt voor de actualisering van de clusters is dat de in 2005 geformuleerde doelstellingen nog steeds zeer relevant zijn voor de regio. De kerntaak van het IPT werd als volgt gesteld: *Het Innovatieplatform Twente stelt zich ten doel het proces van marktgerichte innovatie te versnellen en daarmee de concurrentiekracht van Twentse bedrijven en instellingen te vergroten.*

Daaruit zijn de volgende sub-doelstellingen afgeleid:

1. Het vergroten van het concurrerend vermogen van Twente.
2. Het verhogen van het rendement van innovatieprocessen in Twente.
3. De groei en doorgroei van het aantal high tech starters in Twente (stimuleren ondernemerschap)

4. Clusters in Twente

Clusters zijn de kern van het Twentse innovatiebeleid. In 2005 heeft het Innovatieplatform Twente door Deloitte een studie laten uitvoeren naar kansrijke innovatie clusters in Twente. Deloitte verbond voor deze studie maatschappelijke ontwikkelingen met de belangrijkste industriële sectoren. Daaruit ontstond onderstaande kruistabel. Op de assen definieerde Deloitte de volgende kansrijke clusters voor Twente in volgorde van afnemende kansrijkheid:

- Gezondheidszorg, Hulpmiddelen en Protheses
- Veiligheid en Persoonlijke Bescherming
- ICT en Zorg
- Vergrijzing en Wonen
- Veiligheid en Wonen
- Vervoersmiddelen en Materialen/Systemen
- Duurzaam Bouwen
- Voeding

	Voeding	Machines	Transportmidd.	Chemie/kst.	Electr. /opt.	Textiel/leder	Meubels	Hout	Bouw mat.	Bouw	Papier	Uitgeverij /dr	Basis metaal	Metaal prod.
Gezondere leefstijlen	x	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vergrijzing	x	-	-	x	x	-	x	-	x	x	-	-	-	-
Ouderen langer zelfstandig	-	-	-	x	x	-	x	-	x	x	-	-	-	-
Intelligente mat. omg.	-	x	-	x	x	-	x	-	x	x	-	-	-	-
Alleenstaanden	x	-	-	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-	-
Kostenreductie	-	x	x	x	x	-	-	-	x	x	-	-	-	-
N-W allochtonen	x	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
Veiligheid	-	-	-	x	x	x	-	-	x	x	-	-	-	-
Milieu, duurzaamheid	x	-	x	x	x	-	-	-	x	x	-	-	-	x
Bereikbaarheid	-	-	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Mede op basis van de studie heeft het Innovatieplatform Twente gekozen voor een concentratie van de activiteiten op 5 thematische clusters: high tech systemen & materialen, bouw, technologie en gezondheid, veiligheidstechnologie en voeding.

De keuze van Deloitte om de kansrijkheid van een cluster vast te stellen uit een combinatie van regionale kracht en maatschappelijke ontwikkelingen blijft relevant. Door in te spelen op maatschappelijke trends ontstaat een marktgerichte ontwikkeling. Met de actualisering van de clusters wordt echter nu gekozen om de technologische kennisbasis van de regio als maatstaf te nemen voor regionale sterkte en niet de aanwezigheid van sectoren. De maatschappelijke trends, technologie- en toepassingsgebieden die de basis vormen voor de actualisering worden uitgewerkt in paragrafen 5 en 6.

Het IPT heeft in 2005 niet aangegeven, wat de voorwaarden zijn voor de succesvolle ontwikkeling van een cluster, die worden meegewogen bij de selectieprocedure van projecten. Met de actualisering zal het IPT een striktere omschrijving en basisvoorwaarden hanteren, zoals ook het Rijk dat zal doen voor de selectie van sleutelgebieden. Voor het IPT is een cluster een intensieve samenwerking van bedrijven, kennisinstellingen en eventueel overheden rond een kansrijke combinatie van nieuwe technologie en toepassingsgebieden. Grote bedrijven en multinationals van buiten de regio worden nadrukkelijk uitgenodigd om aan het cluster deel te nemen. Recente voorbeelden zijn de participatie van Boeing en Siemens. Deze samenwerking kan soms uitgroeien tot clusters, die een gehele keten omvatten (Porter), maar dergelijke clusters bestrijken waarschijnlijk een groter gebied dan de Regio Twente. Deelnemende bedrijven komen met name uit de Maakindustrie, Bouw en ICT.

De voorwaarden, die het IPT aan een cluster stelt zijn:

- Voortbouwen op aanwezige regionale kennisbasis
- Marktgestuurde kenniscreatie en innovatie
- Duidelijke business case
- Actieve betrokkenheid MKB
- Risicodeling door alle betrokken partners
- Open innovatie
- Open voor participatie door grote bedrijven van buiten de regio
- Sterke zelforganisatie

5. Focus op twee technologiegebieden

Kern van de actualisering van de clusters van het Innovatieplatform Twente is concentratie van de activiteiten op twee technologiegebieden: High Tech Systems en High Tech materialen. Hieronder volgt de argumentatie en de beschrijving van de onderdelen van de technologiegebieden. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft een studie gedaan naar de relatieve aanwezigheid van de landelijke benoemde sleutelgebieden in Nederlandse regio's (zie annex 1). Oost-Nederland en Twente in het bijzonder kenmerken zich juist niet door sterk aanwezige of dominante sectoren. Een uitzondering is het snelgroeiende sleutelgebied

High Tech Systems en Materialen. De Nederlandse economie is nu voor ongeveer 4 procent van het aantal vestigingen en voor ruim 6 procent van het aantal banen verbonden aan het cluster *Hightech systemen en materialen*. Gebieden waar, in vestigingen of banen, een bovengemeentelijke clustering is, zijn delen van Noord-Brabant, vooral de regio Eindhoven, en delen van Oost-Gelderland en Twente. Vanwege de uitstekende kennisbasis, regionale sterktes en internationale groeikansen concentreert het IPT zich op deze technologiegebieden.

De keuze voor technologiegebieden, waarin ook andere regio's een sterke positie hebben, biedt zowel kansen als uitdagingen. De kansen liggen op het vlak van samenwerking en gezamenlijke lobby in Den Haag en Brussel voor een modern industriebeleid. De uitdaging is om de komende jaren binnen high systems en materialen die niches te definiëren, waarin juist Twente een sterke positie kan innemen.

Oost NV, Kennispark en het IPT hebben recentelijk een roadmap gepubliceerd voor de verwachte technologische ontwikkelingen voor high tech systemen en high materialen, die kansrijk zijn voor Oost-Nederland. Daaronder vallen de volgende technologiegebieden:

High Tech Systemen:

- Nano-technologie
- Mechatronica
- Sensing, monitoring en imaging
- Semi-conductors
- Industrial Printing
- High Tech Machinebouw

High Tech Materialen

- Thermoplastische composieten (samengestelde materialen)
- Biopolymeren (biologische kunststoffen)
- Membranen
- Oppervlaktebehandeling
- Smart materials

Er is wel sprake van overlapping tussen de verschillende technologiegebieden. De focus is dus in eerste instantie op deze twee technologiegebieden. Afhankelijk van nieuwe ontwikkelingen kan later een nieuw technologieplatform toegevoegd, zoals het Med-Tech cluster met Nijmegen, dat in het evaluatierapport van Scienceworks wordt voorgesteld.

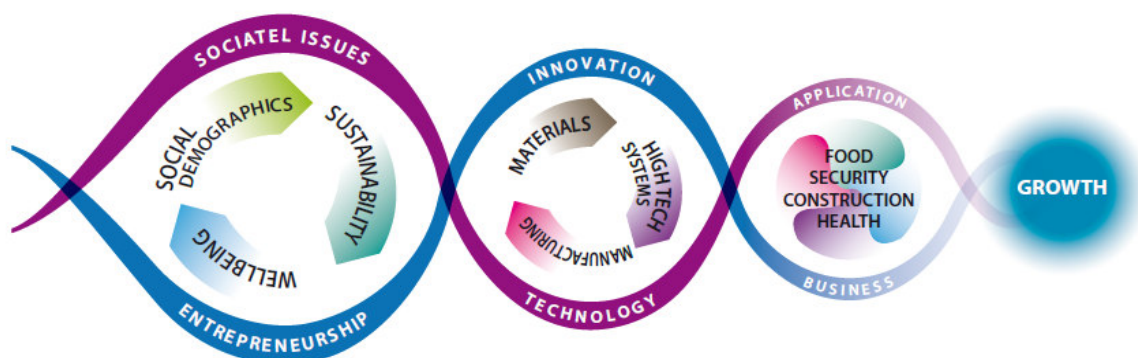
Het IPT concentreert zich niet op de basistechnologie (bijvoorbeeld nano-electronica), maar op de ontwikkeling van nieuwe applicaties en halffabricaten (bijvoorbeeld lab-on-a-chip), die voor meerdere toepassingsgebieden kunnen worden gebruikt:

6. Toepassingsgebieden

Bij de actualisering van de clusters wordt een scherper onderscheid gemaakt tussen technologie- en toepassingsgebieden. De toepassingsgebieden voor de clusterprojecten zijn gezondheid (inclusief gezonde voeding), veiligheid en bouw. Door de combinatie van

technologie en de geselecteerde toepassingsgebieden ontstaan kansen voor nieuwe productmarkt combinaties in de regio. Een cluster van bedrijven kan zich dus vormen rond de ontwikkeling en toepassing van materialen voor veiligheid. Het Innovatieplatform Twente gebruikt dus **niet** de strikt geografische definitie van een cluster als een sector die relatief sterk aanwezig is in een regio. Een sterke aanwezigheid zegt immers nog niets over de intensiteit van de samenwerking. Dat betekent ook dat een bedrijf actief betrokken kan zijn bij meerdere clusters. Juist op het snijvlak van sectoren liggen de meeste kansen voor innovatie. Ook zijn bedrijven het meest bereid tot open innovatie op terreinen die zij niet beschouwen als core business.

Niet alleen bedrijven maar ook kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en overheden kunnen actieve spelers zijn in een cluster. Het IPT zal binnen de genoemde technologie- en toepassingsgebieden voortdurend speuren naar nieuwe kansen voor clustervorming. De innovaties moeten bij voorkeur niet alleen leiden tot nieuwe bedrijvigheid, maar ook tot de oplossing van maatschappelijke vraagstukken, met name op het vlak van demografische verandering, welzijn en duurzaamheid. Dat rechtvaardigt immers ook een actieve betrokkenheid van de overheid. Het samenspel tussen maatschappelijke vraag, technologie en toepassing is verbeeld in onderstaande figuur.

7. Fysieke brandpunten voor innovatie

Talentvolle wetenschappers en innovatieve bedrijven zijn steeds mobieler. Ze vinden elkaar op plekken waar al een stevige concentratie is aan kennis en kapitaal om te ondernemen. Het IPT moedigt aan dat de samenwerking tussen bedrijven, investeerders, ondernemers, onderzoekers en studenten gestalte krijgt op zichtbare fysieke lokaties. Deze lokaties worden 'high tech facilities' genoemd. Het zijn juist deze facilities die het voor grote bedrijven van buiten de regio interessant maakt om mee te investeren in Twentse innovatieprojecten. High tech facilities maken het mogelijk dat kennisinstellingen en bedrijven kosten en risico's spreiden. Voorbeelden van gestarte of geplande high tech facilities zijn:

- High Tech Factory (micro/nano)
- T-Xchange (Serious Gaming)
- Center for Medical Imaging
- ThermoPlastic Research Center
- Center for Cloud Computing
- Twents Lab voor Telegeneeskunde
- Leo (Robotics)
- Rapid Manufacturing Center
- Bio-energiepark
- Waterfabriek
- Centrum voor duurzaam bouwen

8. Ondernemende cultuur

In het rapport 'Nederland 2020: terug in de top 5' van het landelijke Innovatieplatform wordt gepleit voor een meer ondernemende cultuur. Innovatie is bovenal ondernemerschap. Alleen kennisontwikkeling is niet genoeg. Een ondernemende geest is nodig om de nieuwe producten naar de markt te brengen, om de vernieuwing ook echt te verkopen. Twente heeft een trackrecord op het gebied van nieuwe bedrijvigheid, met name vanuit de kennisinstellingen. Deze bedrijven zijn ook geen eendagsvliegers; de meeste overleven de kritische eerste jaren. Ook weet een relatief groot deel van deze starters (afgezet tegen de rest van Nederland en Europa) de laatste jaren een behoorlijke groei te bewerkstelligen, maar de gemiddelde grootte is nog beperkt. Naast de projecten ter bevordering van innovatie clusters heeft het IPT de afgelopen jaren ook projecten ter bevordering van high tech ondernemerschap in de regio ondersteund. Een voorbeeld is het project 'venture lab'. Deze activiteiten werden ontwikkeld en uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Stichting Kennispark Twente. Hier wordt voorgesteld dat met de actualisering van het clusterbeleid het primaat voor de bevordering van nieuwe kennisintensieve bedrijvigheid komt te liggen bij Kennispark. Het IPT zal daarvoor wel intensief met Kennispark blijven samenwerken. Het IPT zal wel bevorderen dat ook binnen de clusterprojecten activiteiten plaatsvinden die leiden tot nieuwe bedrijvigheid in bestaande ondernemingen of tot het starten van nieuwe bedrijven. Met de focus op high tech systems en materialen ligt de nadruk op 'high tech, high potentials', dus technologiebedrijven met een goede kans op snelle groei.

9. Instrumenten

Voor het IPT is een cluster dus een intensieve samenwerking van bedrijven, kennisinstellingen en eventueel overheden rond een kansrijke combinatie van nieuwe technologie en toepassingsgebieden. Bij de ontwikkeling van een dergelijk cluster kunnen verschillende 'levensfasen' worden onderscheiden op basis van de intensiteit, duur en effectiviteit van de samenwerking. Voor elk van deze fasen is een verschillend instrumentarium nodig om de samenwerking te bevorderen. Bij elke fase is ook sprake van verschillende vormen van mogelijke financiële ondersteuning door de overheid. Het is niet vanzelfsprekend dat een cluster een volgende fase bereikt. Het is geen schande als de betrokken partners na een eerste verkenning besluiten om de samenwerking niet voort te zetten. Dat kan zelfs een hoop kosten besparen. In een latere fase van de samenwerking wordt het minder relevant en soms onmogelijk (staatssteun) om te ondersteunen in de vorm van subsidies. In dat geval kunnen de overheden besluiten tot ondersteuning op basis meer revolving funds, als participaties, leningen, garantstellingen en voorlopige orders. Hieronder volgt een kort overzicht van de fasen:

a. Startfase

Mogelijke activiteiten IPT en partners

- Partijen bij elkaar brengen
- Netwerkevenementen
- Technologie- en marktverkenningen
- Business case ontwikkeling
- Speed dating

Beperkt budget en korte doorlooptijd, co-financiering mag volledig in kind, go-no go beslissing, inhuur van business developers.

b. Innovatiefase (pre-concurrentieel)

Mogelijke activiteiten IPT en partners:

- Toepassingsgericht onderzoek
- Gezamenlijke high tech facilities
- Demonstratieprojecten
- Gezamenlijke presentatie op beurzen

Grotere meerjarige projecten, duidelijke business case, deel cofinanciering partners door inbreng eigen financiële middelen, gezamenlijk dragen van risico's, selectie van de projecten mede door externe experts.

c. Markttoetredingfase

Mogelijke activiteiten IPT en partners:

- Prototypes
- Proof of concept
- Gezamenlijke investeringen
- Opzetten nieuwe onderneming

Zakelijke contracten, revolving funds, launching customership.

10. Monitoring van resultaten

Met de actualisering van de clusters wordt ook een transparant systeem voor de monitoring van resultaten en effecten voor de regio opgezet. Deze moet een breed beeld geven van innovatiekracht van bedrijven en regionaal economische effecten. Er wordt in het nieuwe systeem niet meer alleen gekeken naar arbeidsplaatsen. Werkgelegenheid is zeer belangrijk voor Twente, maar niet geschikt als enige indicator voor bepalen van het succes van het innovatiebeleid. De monitoring vindt plaats op 4 niveau's:

- Sectoren Industrie, Bouw en ICT. Deze sectoren kunnen worden gevolgd op basis van de standaardbedrijfsindeling van het CBS.
- Technologiegebied High Tech Systemen en Materialen. Monitoring vindt plaats op basis van de definitie van het Planbureau van de Leefomgeving.
- Individuele clusters en projecten (kwantitatief en kwalitatief). Hier zal overlapping plaatsvinden, omdat bedrijven kunnen deelnemen aan meerdere clusters. De ontwikkeling van de bij het cluster betrokken bedrijven wordt meerjarig gevolgd. Bedrijven stemmen vooraf toe met een regelmatige enquête.
- Starters op het vlak van High Tech Systemen en Materialen (op basis van gegevens van Kennispark).

Er wordt gemeten op basis van zowel specifieke innovatie-Indicatoren als meer algemene indicatoren op het vlak van de regionale economie. De beschikbare innovatie-indicatoren zijn de volgende:

- Percentage innoverende bedrijven (product, proces en markt)
- Percentage bedrijven dat voor innovatie samenwerkt, onderverdeeld naar soorten samenwerkingspartners
- R&D uitgaven
- Octrooien
- Aantal bedrijven dat deelneemt aan landelijke en Europese innovatieprogramma's

De algemene regionaal-economische indicatoren zijn:

- Productiviteit
- Omzet
- Investerings
- Werkgelegenheid

De regionale gegevens worden verzameld door de Stichting Twente Index. De projectresultaten zal het IPT zelf ter beschikking stellen. Lastig punt blijft dat een aantal van de gegevens op regionaal niveau met een vertraging van een paar jaar ter beschikking komen. Op basis van deze 9 indicatoren kan een samenhangend beeld worden gegeven van de resultaten en effecten van het innovatiebeleid.

11. Conclusies

- Uitgangspunt voor de actualisering van de clusters is dat de in 2005 geformuleerde doelstellingen nog steeds zeer relevant zijn voor de regio. Kern van het Twentse innovatiebeleid blijft de versterking van innovatieve clusters. Het clusterbeleid krijgt meer focus en een scherpere selectie en evaluatie.
- Met de actualisering van de clusters wil Twente nadrukkelijk aanhaken bij het Europese, landelijke en Oost-Nederlandse innovatiebeleid en de keuze van de sleutelgebieden.
- Kern van de actualisering van de clusters van het Innovatieplatform Twente is concentratie van de activiteiten op twee technologiegebieden: High Tech Systems en High Tech materialen.
- Bij de actualisering van de clusters wordt een scherper onderscheid gemaakt tussen technologie- en toepassingsgebieden. De belangrijkste toepassingsgebieden high tech systems en high tech materialen zijn gezondheid (inclusief gezonde voeding), veiligheid en bouw.
- De innovaties moeten ook leiden tot de oplossing van maatschappelijke vraagstukken op het vlak van demografische verandering, welzijn en/of duurzaamheid.
- Het IPT moedigt aan dat de samenwerking tussen bedrijven, investeerders, ondernemers, onderzoekers en studenten gestalte krijgt op zichtbare fysieke lokaties, de high tech facilities.
- Het primaat voor de bevordering van nieuwe kennisintensieve bedrijvigheid ligt bij de stichting Kennispark. Het IPT zal daarvoor wel intensief met Kennispark samenwerken.
- Het IPT houdt met de toekenning van middelen voor clusterprojecten rekening met de 'levensfase' van het cluster. Er worden drie fases onderscheiden: startfase, innovatiefase, markttoetredingsfase. Bij elke fase is sprake van een toegespitst instrumentarium van ondersteunend, innovatiefase en e voorzieningen.
- Werkgelegenheid is zeer belangrijk voor Twente, maar is niet meer de enige indicator voor bepalen van het succes van het Twentse innovatiebeleid.
- Op basis van 5 specifieke innovatie-indicatoren en 4 regionaal-economische indicatoren wordt een samenhangend beeld gegeven van de effecten van het innovatiebeleid.

Annex 1. Relatieve aanwezigheid van de landelijke sleutelgebieden in de regio

Specialisatie in banen clusters van nationaal belang per COROP-gebied, 2008

Tabel 3

Locatiequotiënten	1. Food, nutrition and flowers	1a. Flowers	2. Hightechsystemen en materialen	3. Life sciences	4. Water- en delta-technologie	5. Transport en logistiek	5a. Mainport Rotterdam	5b. Mainport Schiphol	6. Chemie	7. Creatieve industrie	8. Energie	9. ICT en nieuwe media	10. Zakelijke en financiële diensten	11. Intern. recht, vrede en veiligheid
Oost-Groningen	1,65	0,15	0,85	0,33	0,35	0,99	0,77	0,50	0,89	0,46	0,45	0,34	0,46	0,00
Delfzijl en omgeving	1,45	0,15	1,45	0,04	3,14	2,31	1,52	0,78	3,84	0,42	0,97	0,71	0,65	0,00
Overig Groningen	0,97	0,31	0,70	3,77	1,30	0,47	0,78	0,28	0,54	1,00	2,38	1,14	0,81	0,02
Noord-Friesland	1,71	0,20	0,62	0,42	0,78	0,61	0,71	0,24	0,47	0,67	1,57	0,55	0,82	0,00
Zuidwest-Friesland	2,16	0,25	1,00	0,10	1,16	0,74	0,80	0,30	0,52	0,74	0,14	0,52	0,51	0,00
Zuidoost-Friesland	1,75	0,48	1,24	0,34	0,73	0,77	0,88	0,44	0,76	0,77	0,66	0,53	0,58	0,00
Noord-Drenthe	1,29	1,14	0,73	0,92	0,55	0,43	0,56	0,57	0,71	0,83	3,94	0,55	0,75	0,00
Zuidoost-Drenthe	1,41	0,41	1,35	0,75	0,29	0,66	0,86	0,32	1,93	0,51	1,38	0,67	0,50	0,00
Zuidwest-Drenthe	1,65	0,35	1,12	0,74	0,54	0,59	0,67	0,43	0,66	0,66	1,15	0,57	0,65	0,00
Noord-Overijssel	1,39	0,10	1,01	0,33	1,19	0,96	0,77	0,28	1,04	0,59	1,52	0,59	0,65	0,01
Zuidwest-Overijssel	1,98	0,34	1,10	0,69	1,31	0,56	0,80	0,20	2,05	1,19	1,28	1,11	0,59	0,00
Twente	1,26	0,34	1,40	0,26	0,19	0,73	0,91	0,41	1,37	0,62	0,73	0,69	0,59	0,00
Veluwe	1,20	0,30	0,88	0,35	0,50	0,63	0,77	0,44	0,84	1,00	0,33	0,91	1,10	0,00
Achterhoek	1,76	0,21	1,30	0,26	0,62	0,79	0,81	0,42	0,70	0,83	0,56	0,71	0,51	0,00
Arnhem-Nijmegen	0,53	0,42	1,08	1,89	0,87	0,78	0,86	0,43	0,67	0,98	1,63	0,97	0,86	0,01
Zuidwest-Gelderland	1,64	1,85	1,21	0,39	1,57	2,09	1,38	1,08	0,84	0,75	0,07	0,88	0,92	0,00
Utrecht	0,52	0,22	0,61	1,67	0,91	0,67	1,16	0,79	0,71	1,23	0,31	1,57	1,68	0,00
Kop van Noord-Holland	2,17	1,79	0,63	0,16	0,69	0,63	0,69	0,86	0,88	0,77	0,68	0,53	0,78	0,00
Alkmaar en omgeving	0,83	0,49	0,63	0,51	0,28	0,32	0,75	0,94	0,49	1,01	0,35	0,89	1,12	0,00
IJmond	0,46	0,78	2,82	0,20	2,64	0,95	0,81	0,73	0,58	0,68	0,97	0,55	0,64	0,00
Agglomeratie Haarlem	0,22	0,26	0,81	1,37	0,45	0,38	0,62	0,48	1,51	1,40	1,22	1,21	0,97	0,01
Zaanstreek	1,42	0,23	0,70	0,45	0,50	1,07	1,12	1,58	0,84	0,93	0,02	0,76	0,91	0,00
Groot-Amsterdam	0,38	3,01	0,46	1,42	0,68	2,11	0,90	4,26	0,37	1,86	0,24	1,42	1,82	0,19
Gooi en Vechtstreek	0,32	0,12	0,53	0,89	0,11	0,17	0,68	0,61	1,77	3,99	0,35	2,83	1,26	0,00
Agglomeratie Leiden en Bollenstreek	0,95	8,09	0,77	3,86	0,34	0,39	0,71	0,41	1,78	0,73	0,37	0,82	0,85	0,00
Agglomeratie 's-Gravenhage	0,35	0,20	0,89	0,35	0,74	0,31	0,67	0,44	0,23	1,16	0,60	1,58	1,28	18,94
Delft en Westland	2,28	11,96	1,34	0,34	1,22	0,80	1,41	0,47	0,94	0,92	1,72	1,50	1,03	0,00
Oost-Zuid-Holland	1,19	0,77	0,82	0,49	2,10	0,83	0,99	0,60	0,61	0,90	0,17	0,96	0,88	0,00
Groot-Rijnmond	0,59	0,67	0,78	1,12	1,43	1,99	1,67	1,26	1,17	0,86	2,68	0,77	0,97	0,00
Zuidoost-Zuid-Holland	0,62	0,10	1,18	0,32	7,50	1,26	1,69	0,54	1,13	0,67	0,34	0,70	0,58	0,00
Zeeuws-Vlaanderen	2,02	0,10	1,07	0,15	0,81	1,73	1,60	0,69	4,38	0,32	0,66	0,31	0,44	0,02
Overig Zeeland	1,72	0,47	0,89	0,16	3,11	1,02	1,03	0,57	1,08	0,65	3,37	0,47	0,58	0,00
West-Noord-Brabant	1,28	0,21	1,22	0,70	1,06	1,22	1,15	0,81	1,82	0,64	0,80	0,65	0,66	0,00
Midden-Noord-Brabant	1,04	0,79	1,05	0,42	0,91	1,27	0,98	0,57	1,41	0,65	0,20	0,66	0,76	0,00
Noordoost-Noord-Brabant	1,38	0,37	1,13	1,60	0,83	0,77	0,88	0,50	1,69	0,88	2,48	0,82	0,82	0,09
Zuidoost-Noord-Brabant	1,04	0,25	2,16	0,76	0,27	0,71	1,23	0,82	0,61	0,82	0,53	1,29	1,01	0,00
Noord-Limburg	2,15	1,86	1,97	0,23	0,24	1,80	1,14	1,60	0,86	0,51	0,47	0,54	0,41	0,00
Midden-Limburg	1,20	0,34	1,49	0,19	1,18	0,94	0,93	0,77	1,28	0,63	3,16	0,54	0,50	0,00
Zuid-Limburg	0,45	0,14	1,02	1,73	0,49	0,71	0,97	0,66	2,54	0,77	0,64	0,79	0,75	0,18
Flevoland	1,70	0,31	0,99	0,71	1,03	0,59	0,97	0,41	0,68	0,94	0,36	1,14	1,12	0,00

- > 1,4, relatief zeer sterk gespecialiseerd
- 1,2 - 1,4, relatief sterk gespecialiseerd
- 1,0 - 1,2, iets bovengemiddeld gespecialiseerd
- < 1,0, niet gespecialiseerd